

Peapiiskop Urmas Viilma iseseisvuspäeva jutlus
Paide Püha Risti kirikus
Eesti Vabariigi 100. aastapäeval, 24. veebruaril 2018

Armumõistele ja rahu Jumalalt meie Isalt ja meie Issandalt Jeesuselt Kristuselt!

Tänaõse jutluse aluseks on kirjakoht 5. Moosese raamatust 8. peatükist salmid 10, 17 ja 18:

Kui sa sööd ja su kõht saab täis, siis kiida Issandat, oma Jumalat, hea maa pärast, mille ta sulle andis! Ja ära ütle oma südamel: Mu oma jõud ja mu käe ramm on soetanud mulle selle varanduse, vaid tuleta meelde Issandat, oma Jumalat, et see on tema, kes annab sulle jõu varanduse soetamiseks. (5Ms 8:10, 17–18)

„Ma tulen maalt, mille nimi on Eesti“, alustas president Lennart Meri üht oma kõnet, mille ta pidas peaaegu veerand sajandit tagasi Münchenis. Kõigest paar aastat varem oli Eesti koos teiste Balti riikidega naasnud iseseisva riigina Euroopa ja maailma kaardile. Paljude jaoks endiselt tundmatu riigi peana kirjeldas president Meri kuulajatele, kus Eesti geograafiliselt täpselt paikneb ja milline on eestlaste suhe loodusega. Lennartmerilikult liialdades kõneles president sellestki, et riik, kust ta tuleb, on nii väike, et riigipea on võinud lauluväljakul seistes näha ühe pilguga poolt oma rahvast.

Väga palju on sellest ajast Emajõe vett Peipsi järve voolanud. Eesti ei ole enam unustatud maanurk Euroopa kirdeservas, vaid endale kuuluva väärrika koha Euroopas tagasi võtnud väikeriik. Eesti geograafilist väiksust ja rahva arvulist vähesust esitatakse sageli probleemina. Rahvastikuteadlastel ja vajalike oskustega tööjõu puudust kurtvatel ettevõtjatel on kahtlemata õigus, et meie väiksus muudab riigi pidamise kalliks. Mõnekümne aasta pärast saab Eesti riigi omamine lausa luksuseks, mis omakorda koormab maksujõulist rahvast. Aga eks nii tillukese rahvaarvuga riik, nagu seda on Eesti, kuulugi riikide seas tõeliste harulduste hulka. Eesti on rariteetriik ja eestlased rariteetrahvas.

Eesti rahvuslikuks edulooks on kahtlemata meie haridussuutlikkus ja uuendusmeelsus, mis on lubanud valmida meist Euroopa 500-aastase reformatsiooniõunapuu ladvaõuna. Me imetleme ennast ise ja tahame oma punetavaid innovatsiooniubinaid teistelegi näidata. Juba möödunudsuvisel XII noorte laulu- ja tantsupeol võisime kõik rahulolevalt ja rõõmsalt poistekooridega lauluväljakul kaasa rökata Rein Rannapi laulu Ott Arderi sõnadega:

*Ladvaõunana siin hea on kasvada,
kui ei käi ringi pea
ja pole hirmu alla kukkuda.*

Me oleme ülimalt rahul, et meie, eestlased, just Euroopa kirdenurgas oleme oma kanna maasse löönud ning ühe väikese rahvana, kuid suure perena Läänemere idakaldale kodu rajanud. Pühakirja sõna täna aga meenutab meile: „Kui sa sööd ja su kõht saab täis, siis kiida Issandat, oma Jumalat, hea maa pärast, mille ta sulle andis!“ (5Ms 8:10). See hea maa, mida me ka Maarjamaana tunneme, on saanud meie rahvakillule omaseks armsaks maalapiks aastatuhandete kestel toimunud etnogeneesi tulemusena. Arheoloogist akadeemiku Valter Langi sõnul on meie jõudmine siia tähendanud rahvaste ja hõimude korduvaid tulemisi, lahkumisi ja segunemisi, mille käigus on kõigist kohalejõudnuist vormunud 21. sajandiks just see rahvas, kes täna oma riigi juubelit tähistab.

Tahaks loota, et me oleme tõepoolest lõplikult kohale jõudnud ja paikseks jäänud. Samas ei maksa luua illusioone, et see kolmest küljest veega piirnev maanurk on ja jääb eestlaste kui põlisrahva reservaadiks. Kuigi ülikalli idapiiri tarastamine võiks justkui sellele viidata. Kui me tahame ennast kaitsta rahva ja riigina, ei ole see tänapäeval enam mõistlik vabatahtliku getostumise meetodil. Piir tuleb loomulikult kindlustada, rahva kaitsetahet tõsta ning inimeste teadlikkust kõikvõimalikest sise- ja välisohtudest kasvatada, kuid me ei vaja rahvuslikku enesessesulgumist oma eestiliku identiteedi kaitsmise kattevarju all.

President Lennart Meri on jutluse alguses viidatud kõnes kõige muu hulgas lausunud: „Oleme kaitsnud oma identiteeti relvaga, veel enam aga traditsioonidega, mis on vanimad Euroopas. [--] Kuid oleme kaitsnud oma identiteeti eeskätt selleks, et püsida Euroopas, jääda eurooplasteks ja aidata Euroopal säilitada Euroopa fenomeni, – tema kultuuride mitmepalgelisust.“

Kultuuride mitmepalgelisuse säilitamisele saame me endiselt kaasa aidata. Selleks ei tohi Eestist saada suletud, vaid arukalt avatud ühiskond. See arukas avatus kaasneb enesekindluse ja usuga oma riiki, millel on sajanditepikkune lugu ja pärand, moodsa aja edukogemus ning paljulubav visioon tulevikuks. Samal ajal tuleb mõista, millised on aruka avatuse kõrval alternatiiviks oleva piirideta avatusega kaasnevad ohud, et ühel hetkel ei oleks me Euroopas lahustunud Eesti ning Eesti Vabariigist ei saaks eestivaba riik! See tähendab identiteedi, traditsioonide ja meile omaste väärtuste hoidmist, toetamist ja teistele tutvustamist.

Meil ei ole vaja olla uus põhjamaa! Kelle nägu me siis võiksime olla? Me ju räägime sageli euroopalikest väärtustest ja läänelikest väärtustest. Miks mitte aga eestilikest väärtustest! Üks ei välista teist. Minu arvates ei pea me püüdma olla kellegi teise nägu. Ma olen veendunud, et Eesti rahvas on õnnelik, kui ta saab olla omanäoline ehk eestinäoline. Kui ta armastab Eestit Eestina ja Eesti rahvast Eesti rahvana, mitte millegi või kellegi teisena. Püüda olla pidevalt kellegi teise moodi tähendab lõpuks võõra maski taha varjumist ning oma näo häbenemist. Tammsaare on oma „Tõe ja õiguse“ II köites pannud koolipapa Mauruse suhu tähendusrikkad sõnad oma kooli poistele: „Ja ütlege nüüd ise, kas on meie rahval midagi karta, kui meie teda kõigest südamest armastame, kui rahvas ise ennast kõigest südamest armastab? Ei, niisugusel rahval ei ole midagi karta, tema peab elama, sest armastus on elu. Poisid, armastage siis oma rahvast, armastage iseendid, nagu armastab end inglane või sakslane.“

Mulle tundub, et see meie päris oma nägu hakkab juba ilmet võtma. Üheks ilmeks Eesti näos on kindlasti juba eespool nimetatud innovaatilisus, eriti infotehnoloogia valdkonnas. Kuna Eesti e-riigina on juba maailmas teerajajaks, omamoodi pioneerriiigiks, siis võiksime seda omanäolist innovaatilisust kutsuda ka estovaatilisuseks. Estovaatilisus tähendab vastutustundlikku uuenduslikkust. Sellega kaasneb innovaatilises arendustegevuses teadliku vastutuse võtmine rahvusliku pärandi, identiteedi, keskkonna, kultuuri, ühesõnaga kõige selle eest, mis aitab säilitada uuenduste käigus oma nägu. President Meri sõnul säilitame nõnda kultuuride mitmepalgelisust kui Euroopa fenomeni.

Vastutustundliku innovaatika eestkõneleja roll võimaldaks senise e-riigi mudeli propageerimisele lisaks olla Eestil mitte ainult „maa soolaks“, nagu Jeesus kutsus üles oma jüngrid olema, vaid „Euroopa soolaks“. Võibolla isegi „maailma soolaks“! Eestil on suur potentsiaal olla sinepiivakeseks, valminud ladvaõuna viljakaks seemneks, millest kasvab suur ja võimas vastutustundliku teadusarenduse ja innovaatika puu.

Et nõnda, eriliselt täpselt läbimõeldud vastutustundlikkuse ja eetilise toimega toimida, vajame

tarkust, mis ei koosne ainult teadmisi- ja teaduspõhise õppeprotsessi läbi omandatud haridusest, vaid mille komponentideks on lisaks teadmistele ka see, mida saame tunnetuslikult omandada ja õppida esivanemate kogemustest, sealhulgas pärandist, mille oleme minevikust kaasa võtnud rikka vaimse ja vaimuliku pagasina. Sellest kristlikust vaimulikust varasalvest parimat osa ka uuele põlvkonnale jagades võime noppida vastutustundliku arengu parimaid vilju. See on varandus, mis ei ole mõõdetav ainult mõõteriistadega, vaid on tajutav ja tuntav südamega. Tammsaare laseb Maurusel nimetada seda armastuseks.

Nõnda ei tohi me täna, Eesti Vabariigi 100 aasta juubelil suhtuda sugugi ükskõikselt arukatesse, aastatuhandeid kestnud ning tänaseni aktuaalsuse säilitanud pühakirjasõnadesse: „Ja ära ütle oma südames: Mu oma jõud ja mu käe ramm on soetanud mulle selle varanduse, vaid tuleta meelde Issandat, oma Jumalat, et see on tema, kes annab sulle jõu varanduse soetamiseks“ (5Ms 8:17–18).

Eesti riik on tõusnud tuhaasemelt. See on olnud kindlasti üks Jumala imedest ja tema lakkamatu õnnistuse nähtav märk. Kuid lisaks poliitilisele ning riiklikule iseseisvusele ja rahvuslikule enesemääramisele on oluline, kui vabana tunneb ennast selle riigi rahvas ning kui õnnelik on iga tema üksik liige. Õnn, nagu ka armastus, ei ole mõõdetav. Ometi tunneme täna pidupäeval riigi ja rahvana nii õnne- kui armastustunnet. Otsigem oma südamest välja ja laskem ilma häbenemata välja paista ka tänutundel Looja vastu, kes on meid siia maanurka sajandite jooksul kokku kogunud ning täna päeval ka Eestimaa südamesse Paidesse tänujumalateenistusele koondanud.

Õnnistagu Jumal meie maad ja Eesti rahvast täna riigi juubelil ning varjaku ja kaitsku meid uuel algaval aastasajal!

Aamen.